

O autorze

Witold Marian Gombrowicz urodził się 4 sierpnia 1904 r. w Małoszycach pod Opatowem. Był prozaikiem, dramatopisarzem oraz eseistą. Pochodził z zamożnej rodziny ziemiańskiej herbu Kościesza, która zamieszkiwała okolice Remigóły na Litwie i po powstaniu styczniowym w 1863 r. przeniosła się w Kieleckie. Jego matką była Antonina z Kotkowskich, zaś ojcem przemysłowiec Jan Onufry Gombrowicz. W 1911 r. przyszły pisarz zamieszkał z rodziną w **Warszawie** i od 1915 r. uczęszczał do **Ośmioklasowego Gimnazjum Męskiego Koła Szkolnego im. św. Stanisława Kostki**, gdzie zdał maturę. Już jako dziecko pozostawał na uboczu, a w czasie studiów z nikim się nie zaprzyjaźnił. W 1922 r. rozpoczął **studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim**, a w 1927 r. uzyskał tytuł magistra praw i na krótko opuścił Polskę, by **studiować w Paryżu filozofię i ekonomię** w Institut des Hautes Études Internationales. Po powrocie do kraju latem 1928 r. **pracował jako aplikant sądowy w Warszawie**, a po opublikowaniu w 1933 r. debiutanckiego zbioru groteskowych opowiadań pt. *Pamiętnik z okresu dojrzewania* zajął się wyłącznie działalnością literacką. Pracował jako publicysta i recenzent w kilku czasopismach, głównie jednak **był związany z „Kurierem Porannym”**.

O autorze

Często spotykał się z gronem młodych literatów i intelektualistów w warszawskich kawiarniach „Zodiak” i „Ziemiańska”. Wydana w 1937 r. powieść *Ferdynand* przyczyniła się do zwiększenia jego popularności wśród elity kulturalnej i przyniosła skrajnie różne opinie krytyków. W 1938 r. opublikował sztukę pt. *Iwona, księżniczka Burgunda*, a w roku 1939 powieść sensacyjną pt. *Opętani* pod pseudonimem Z. Niewieski. Książka była drukowana w odcinkach w dwóch dziennikach. **W sierpniu 1939 r. pisarz wyjechał do Argentyny** i dowiedziawszy się o wybuchu II wojny światowej, postanowił pozostać w Buenos Aires. Przez kilka lat doświadczał biedy i rzadko publikował w argentyńskich czasopismach. W 1947 r. dostał posadę sekretarza dyrekcji w Banco Polaco w Buenos Aires i pracował tam do 1953 r. W roku 1951 rozpoczął trwającą aż do śmierci **współpracę z paryskim emigracyjnym miesięcznikiem „Kultura”**, na którego łamach (za radą Jerzego Giedroycia) zaczął pisać w 1953 r. *Dziennik*. Trzy tomy *Dziennika* ukazały się kolejno w 1957, 1961 i 1966 r. W 1953 r. opublikował satyryczną powieść pt. *Trans-Atlantyk* oraz sztukę teatralną pt. *Ślub*, a w 1960 – *Pornografię*. **W 1963 r. wyjechał do Berlina Zachodniego** na roczne stypendium Fundacji Forda i poznał wielu niemieckich pisarzy, m.in. Günтера Grassa. **W 1964 r. przeniósł się do Francji** i zamieszkał w Royaumont pod Paryżem, a później

w Vence koło Nicei. W 1965 r. został opublikowany *Kosmos*, a w 1966 r. *Operetka*. W maju 1967 r. przyznano pisarzowi Międzynarodową Nagrodę Literacką Wydawców (Prix Formentor). W następnym roku Gombrowicz został kandydatem do Literackiej Nagrody Nobla. 28 grudnia 1968 r. poślubił swoją sekretarkę, kanadyjską romanistkę Ritę Labrosse. Cierpiał na astmę. **Zmarł w Vence 24 lipca 1969 r.**

Geneza

Witold Gombrowicz **zadebiutował w 1933 r. zbiorem nowel pt. *Pamiętnik z okresu dojrzewania***, który wznawiano później w rozszerzonej wersji i pod innym tytułem – *Bakakaj*. Debiutancka książka przyniosła pisarzowi rozgłos, ale również wywołała liczne kontrowersje. Uznano ją za bardzo oryginalną, jednak opinie krytyków pozostawiały, zdaniem Gombrowicza, wiele do życzenia. Pisarz podważał bowiem słuszność wyobrażeń czytelników na temat związku treści dzieła z jego autorem i tym samym rozpoczął spór z krytykami.

W swojej książce nie przedstawił własnych wspomnień ani historii dojrzewania, co sugerowałby tytuł, lecz **utwory literackie utrzymane w konwencjach groteskowych i parodystycznych**. Samo

stworzenie i opublikowanie książki nie zadowalało jednak Gombrowicza, który chcąc wskazać czytelnikom właściwą interpretację swojego utworu, napisał **recenzję** *Pamiętnika z okresu dojrzewania* i dla niepoznaki podpisał ją inicjałami należącymi do swojego kuzyna. Od tego czasu pisywał artykuły, opowiadania i recenzje, a przedmiotem jego zainteresowań stał się autor jako postać ujawniająca się w dziele i jednocześnie bohater tegoż dzieła. Uważał ponadto, że właśnie **pisarz jest w utworze najważniejszy**, nie zaś wymyślona przez niego historia. Pogląd ten zawarł również w *Ferdydurke*.

W swoich artykułach Gombrowicz **szydził z twórców, którzy traktują realizm śmiertelnie poważnie** i nie odstępują od narracji obiektywnej. **Śmiał się z dydaktyzmu w literaturze oraz zarzucał pisarzom wymyślanie nudnych opowieści i nieumiejętność zdobycia zainteresowania czytelników**. Wskazywał, że książki pisze się dla czytelnika, dlatego trzeba o nim pamiętać podczas tworzenia dzieła. Przekonywał, że **twórca musi przyciągnąć uwagę czytającego i zafascynować go własnym dziełem**. Jest to możliwe nie tylko przez **ujawnienie swojej obecności w danym utworze**, ale również dzięki przedstawieniu ciekawej historii. Najważniejszą dla Gombrowicza kwestią były jednak **relacje między „ja” a innym człowiekiem i ogółem**, toteż często je poruszał.

Wszystko to, co pisarz wtedy opublikował, wpłynęło w znacznym stopniu na zagadnienia poruszane przez niego później w *Ferdydurke*. Tematy stworzonych przez Gombrowicza w latach 1933-1937 opowiadań: *Dramat baronostwa*, *Mechanizm życia*, *Studnia*, *Groteska*, *Apostrofa do Tośki* oraz *Tośka*. *Fragmenty stanowiły podstawę dla problematyki zawartej w Ferdydurke*. Pisarz próbował w nich odpowiedzieć na pytanie o to, co leży u podstaw określonego postępowania człowieka oraz zbiorowości. Uznał, że istotną rolę odgrywają tu m.in. relacje między ludźmi. Kiedy publikował opowiadania, w jego głowie zrodziła się myśl napisania powieści. Miała być nią *Tośka*, jednak Gombrowicz zrezygnował z tego zamiaru i po zmianie tytułu oraz treści opublikował w 1935 r. (jak podaje Włodzimierz Bolecki) *fragment większej całości pt. Ferdydurke*. Zamierzał napisać utwór, który pozwoliłby mu zwyciężyć w konflikcie między nim a nieprzychylnymi mu czytelnikami *Pamiętnika z okresu dojrzewania*. Nieoczekiwanie dla Gombrowicza utwór ten rozrastał się pod jego piórem i zaczął wykazywać cechy groteskowe, co skłoniło twórcę do zmodyfikowania początku powieści i wprowadzenia do niej groteskowego wydarzenia inicjującego akcję.

Powieść *Ferdydurke* została wydana w 1937 r. nakładem warszawskiego wydawnictwa Rój,

Plan wydarzeń

a okładkę zaprojektował **Bruno Schulz**. Gombrowiczowi nie wystarczyło już jedynie wskazanie interpretacyjnej drogi, jak było w przypadku *Pamiętnika z okresu dojrzewania*. Postanowił bowiem opublikować **komentarz pt. *Aby uniknąć nieporozumienia*, w którym narzucał czytelnikowi swoją interpretację powieści**, tym razem nie zachowując anonimowości.

Wszystkie informacje na temat genezy dzieła Gombrowicza pochodzą z posłowie do *Ferdydurke* pt. *Przewodnik po labiryncie* autorstwa Włodzimierza Boleckiego. Można tam znaleźć również inne wiadomości na temat tej powieści.

Plan wydarzeń

1. Sen Józia o powrocie do dzieciństwa.
2. Refleksje na temat niemożności uporania się z niedojrzałością.
3. Wizyta profesora Pimki i wykrycie braków w wykształceniu Józia.
4. Powrót bohatera do szkoły.
5. Poznanie Syfona i Miętusa oraz obserwowanie ich kłótni.
6. Plan przymusowego uświadomienia Syfona przygotowany przez miętusowców.

7. Wizyta Józia w gabinecie dyrektora Piórkowskiego.
8. Schematyczna lekcja języka polskiego i zastrzeżenia Gałkiewicza.
9. Zdemaskowanie pragnień Miętusa.
10. Lekcja języka łacińskiego i ponowne wątpliwości Gałkiewicza.
11. Pojedynek Syfona i Miętusa na miny.
12. „Gwałt przez uszy” dokonany na Syfonie.
13. Dygresje na temat dzieła i jego twórcy.
14. Historia pojedynku Filidora i Momsena.
15. Przybycie Józia do domu nowoczesnych Młodziaków.
16. Nieudana próba zbliżenia się do Zuty.
17. Niestosowne zachowanie Józia podczas obiadu.
18. Znalezienie listów w pokoju pensjonarki.
19. Próby zdemaskowania fałszu Młodziaków.
20. Nocna wizyta Pimki i Kopyrdy w pokoju Zuty oraz oburzenie jej rodziców.
21. Ucieczka Józia i Miętusa na wieś w celu znalezienia parobka.
22. Kolejne dygresje na temat literatury i twórczych cierpień pisarza.
23. Opowieść o meczu tenisowym.

Streszczenie

24. Zagrożenie ze strony udających psy wieśniaków napotkanych przez Józia i Miętusa.
25. Ocalenie uciekinierów przez Hurlecką i zaproszenie do dworku w Bolimowie.
26. Fascynacja Miętusa parobkiem i zbratanie się z nim.
27. Plotkarstwo służby jako efekt spoufalenia się lokajczyka z Miętusem.
28. Niefortunna ucieczka z parobkiem do miasta i ukaranie go przez Hurleckich.
29. Sforsowanie dworu przez wieśniaków.
30. „Porwanie” Zosi przez Józia i kolejna ucieczka przed formą zakończona fiaskiem.

Streszczenie

Rozdział I

PORWANIE

Józio budzi się nagle we wczesny, wtorkowy poranek.

POKÓJ JÓZIA

Wydaje mu się, że wyjeżdża i musi zdążyć na pociąg. Chce szybko dotrzeć taksówką na dworzec, jednak uświadamia sobie, że pośpiech nie jest konieczny, gdyż nie planował żadnej podróży, więc i pociąg na niego nie czeka.